

ת המצוקה הגדולה אפשר להמחיש דווקא באמצעות בריחה שמסתובבת כבר הרבה זמן ברחוב החרדי. מה עושים כשסומעים אמבולנס וולף בשכונה חרדית? מתפשטים מן הווג שהתארגן. כי בתוך האמבולנס שוכב אבי הכלה המיועדת, שלקה בהתקף לב אחרי שהבין כמה כסף הוא יצטרך להוציא על קניית דירה לווג הצעיר.

המציאות הרבה פחות מצחיקה. כולם מרברים על מצוקת הירור בתל-אביב, אבל פחות מרועים למצוקת הירור של הציבור החרדי, שהפכה בשנים האחרונות לבלתי נסבלת. הנה, למשל, סיפור של ווג צעיר, אחד מני רבים. שנה אחרי שנישאו הם מתגוררים בחדר קטן ברידת ההורים של הבעל בבני ברק, עם עוד שישה מאחיו ואחיותיו.

על פי התוכנית המקורית, ההורים היו אמורים לקנות להם דירה בבני-ברק, ובני הווג היו משלמים את המשכנתא. אלא שחשכונותיהם של ההורים, שהיו צמודים לדולה, התכווצו בגלל הירידה החדה בשער המטבע האמריקאי. במקביל זינקו מחירי הדיירות בכל היישובים החרדיים באזור.

"בשלב הראשון התגוררנו בשכירות ברחוב רבי עקיבא", מספרת האישה. "ההגירה 'דירה' עשתה עימה חסד. מדובר למעשה בכוך. חדר שתיפקד כחדר שינה, מטבחון ופינת אוכל, שנבנה כדי שישמש מקור הכנסה נוסף. אי אפשר היה אפילו להעמיד בו ארון בגדים נורמלי. יכולנו להכניס לדירה רק את החפצים שבהם השתמשנו, וגם שילמנו 1,500 שקל לחודש שכר דירה.

"בתחנכה, כשהסתיים החוזה, הציעה לנו חמותי לבוא לגור בחדר שיש להם על הגג, וששימש עד אז שתיים מגיסותי. במשפחת בעלי 12 ילדים, והם מתגוררים בדידת גג לא מטופחת ולא גדולה כמוחד ברחוב מרכזי בעיה אמנם מחצית מהילדים כבר נישאו, אבל שישה עדיין בבית. ואיפה הפרטיות?"

בחגים ובשבתות, היא מספרת, כשהבנים מגיעים מהישיבות וכשהנשואים מגיעים להתארח עם ילדיהם, המצוקה גוברת. בקרוב תלך את ילדה הראשון, אבל הלום הרידה הולך ומתרחק. בני ווג חסידים מירושלים, שנישאו לאחרונה, בילו

נשואיהם ברידת אחיו של הבעל, מאחר שלא הצליחו למצוא דירה להשכרה בירושלים במחיר שיוכלו לעמוד בו. למשך כל אותה תקופה פינה הגיס את הדידתו, ועבר להתגורר עם אשתו ושני ילדיו הפעוטים אצל ההורים. רק אחרי כמה שבועות מצאו בני הווג דירה מחוץ לירושלים, עדיין במחיר גבוה.

העלייה התלולה בשכר הדירה לא פסחה על ריכוזי החרדים. דירת שלושה חדרים בבני-ברק, שהושכרה לפני שנה ב-2,300 שקל בחודש, יכולה להגיע היום ל-3,500 שקל בחודש. "עבור דירות עלובות של שני חדרים דרשו מאיתנו 2,800-2,500 שקל", מספרת כלה צעירה שחרשה את העיר בחיפושים. "לא הספקנו לחשוב, הדיירות נחטפו".

התוצאה היא צפיפות איננה ופתרונות ידור לא חוקיים. "בנינו מגורים ברחוב שרת בבני ברק, שתוכנן במקור ל-12 דירות, כלומר ל-12 משפחות, מאכלס היום 22 משפחות", מספר הרב יצחק פירד, חסיד בעלו ואחד מחברי "עוד הירור הציבורי", שהוקם לפני כשנתיים במטרה לאתר פתרונות למצוקת הדירות. "עשר דירות נוספות מתוכננות בימים אלו בהרחבה על הגג, כלומר: 32 משפחות נגורו בבניין שיועד במקור ל-12. בתוך שנתיים-שלוש תיראה בני ברק כמו מחנה הפליטים ג'בליה, עם צפיפות אוכלוסין שספק אם קיימת בעזה ומחירים של 1,500 שקל לחדר בודד ולא חוקי בקומת הכניסה".

סידור גלילי בשכונות של בני-ברק וירושלים מגלה מציאות בלתי אפשרית. בשכונות יוקרה כמו הר נוף או גני גאולה אפשר למצוא תינוכים של בני מגורים שחלקים מהם הפכו לדירות ועדיית של 26 מ"ה חדר וחצי לכל היותר. פותחים את דלת הכניסה היישר לתוך ארי הרלק.

ד"ר הרס חנני מהווג ללימודי ארץ ישראל באוניברסיטת חיפה, שהשלימה לא מכבר עבודת דוקטורט על הבית החרדי, נדהמה לגלות את תופעת הכוכים. "הקבלנים בנינים מחסנים", היא מספרת, "ובמקום למכור אותם לדיירים, הם שומרים אותם ברשותם אחרי קבלת כל האישורים והופכים אותם לכוכי מגורים להשכרה".

"דירות הכוכים" נמצאות גם בקומות הקרקע של בניינים ישנים ועל גגות. "כשהבנים באים אליי הם שואלים איך עוד לא הקמנו כמה כוכונים כאלו מתחת לעמודים בבית שלנו, אחד הבניינים היחידים באזור

שנותרה בו קומת הכניסה המקורית", מספר הפרסומאי איתן דובקין מבני-ברק, מנהל המחלקה החרדית במשרד הפרסום מקאן-אייקסון. "מצד אחד, הדירות הכוכים מספקות פרנסה לשכנים. מצד שני, הן מוחות פתרון למי שצריך דירה לתקופת בנייה". מתוך גרל"ן מוביל בבני-ברק מספר שהעיר מוצפת בדירות סטודיו של 20-25 מ"ה. "איש איננו יודע מה מספרן, כי חלק נכבד מהן הוקמו בצורה פיראטית".

דו"ע המשבר טמונים באנומליה של מהלך הנישואין בחברה החרדית, שבה נוגד כי ההורים הם אלה שרוכשים דירה עבור הווג הצעיר. "כשמדובר בציבור הליטאי, הנוהג המקובל הוא שהורי הכלה ממומנים 60 עד 70 אחוז ממחיר הדירה, והורי החתן 30 עד 40 אחוז", מסבירה ד"ר חנני. "אבל אם מדובר בחתן הנחשב למוצלח במיוחד ידרשו הוריו 'סידור מלא' הכולל דירה, ריהוט, מכשירי חשמל ואפילו קצבה חודשית קבועה למשך שנים אחדות".

מחויבות ההורים החרדיים לילדיהם, ובעיקר לבנותיהם, הופכת במשפחות גדולות לבור ללא תחתית. "במגזר החסידי ההסדרים יותר שוויוניים", אומרת ד"ר חנני. "הנוהג המקובל הוא שההורים משני הצדדים מתחלקים צחי"צי במימון הדירה, או שליש הורי הכלה, שליש הורי החתן ושליש הווג הצעיר. אפשרות אחרת היא תשלום מחצית הסכום מחשכונות ההורים ומחצית באמצעות משכנתאות, כאשר ההורים משלמים בהתחלה את החוד המשכנתא, ואחר כך לוקח אותה הווג הצעיר על עצמו".

"קיימת מצוקה אמיתית", אומרת ק', שהשיאה לאחרונה את בתה. "גדרנו את תחנית החבית והצלחנו לקנות לבת דירה במודיעין עילית ב-600 אלף שקל, קובייה עלובה בבניין שיהפוך למעברה. מתגוררות בו 30 משפחות ויש בו רק מעלית אחת. אין אפילו חדר מדרגות. רמת הנימור עלובה, אבל היינו מאושרים שהצלחנו לקנות את הדירה, כי חברות רבות שלי נכשלות ומיואשות. צריך גם לזכור שהתמוטטות 'פז' ציבה, שבה הסתכנו משפחות חרדיות רבות, עוררה חשש מפני עסקאות וזלות עם קבלנים שלא מסוגלים לספק ערבויות בנקאיות".

הנהירה לערים החרדיות החדשות, כמו ביתר, מודיעין עילית (קריית ספר) ואלעד, שיחררה לתקופה מסוימת את צוואר הבקבוק. "הן הוקמו ברובן באזורי עדיפות לאומית, בדרך כלל קרוב לקו הירוק ולעתים אף מעבר לו, נתון שהבטיח עלות נמוכה של רכיב

הקרקע", מסבירה ד"ר חנני. "לרוב, כשהוחלט על הקמת עיר חדשה, שוקו הקרקעות הראשונות בחינם, מה שאפשר מכירת דירות במחירי רצפה. רק לאחר האיכלוס הראשון, כשמחירי הקרקע החלו לעלות, שוקו גם הקרקעות בתשלום, ומחירי הדירות עלו בהתאם".

הערים החדשות גדלו בקצב מהיר מאוד. מודיעין עילית, למשל, אוכלסה תוך 12 שנה ב-50 אלף תושבים, נתון שאין לו אח ורע במדינת ישראל. אבל בשנתיים האחרונות הכל נעצר. "ככמה מהערים שיועדו לציבור הפסיקו לשווק דירות", אומר הקבלן החרדי אברהם להב, יו"ר ועדת הקרקע בהתאחדות הקבלנים. "המחירים בכל המקומות קפצו, כי הביקוש הגדול נמשך. בכל שנה נישאים 4,000-4,300 ווגות צעירים שצריכים קורת גג".

להב חבר ב"ועדת דירור" שהוקמה על ידי הרב מיכה רוטשילד והצליחה לאגד תחתיה 13 נציגים מכל המגזרים. הוועדה מפעילה לובי, מבצעת מחקרים ומנסה לגייס את התקשורת החרדית בניסיון למצוא פתרון לבעיה. "אשרור שימשה פתרון נפלא", הוא אומר. "לפני שנתיים-שלוש מכרו בעיר דירה ב-100 אלף דולר. ואפילו פחות. היום אי-אפשר להשיג דירת שלושה חדרים בפחות מ-170 אלף דולה. גם אחרי נפילת הרולק,